

δύναται καὶ δι' ἄλλης γὰ ἀντικατασταθῆ, πᾶσα θεωρία ἀφορῶσα τὴν μορφήν μιᾶς ἀρχικῆς τοῦ κόσμου καταστάσεως, ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον εἶναι ὑποθετικὴ ἢ ἀξιωματικὴ ἀνάγκη τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἀφετηρίας τῆς ὅλης δημιουργίας.

Ὁ Βούντ ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα λέγει τὰ ἑξῆς· « Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Καντίου-Λαπλάς, ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ἡμετέρου πλανητικοῦ συστήματος, προϋποθέτει τῷ ὄντι ἀρχικὴν τινα κατάστασιν μεταβολῶν, ἣν ὡς ὑπηνίσσετο ἤδη ὁ Κάντιος θὰ ἠδύνατό τις εὐκόλως γὰ ἐκτείνῃ ἐφ' ὄλοκλήρου τοῦ σύμπαντος. Βεβαίως, ἂν παραδεχθῆ τις, ὅτι ἡ ὕλη ὑπῆρχεν ἀπὸ ἀπείρου Χρόνου, δεόν γὰ ὑποθέσει, ὅτι συνεδέετο πρὸς αὐτὴν ποιά τις κίνησις. Ἄλλ' ἡ κίνησις αὕτη θὰ συνίστατο πιθανῶς κατὰ τὴν ἀπειρον διαδρομὴν τοῦ Χρόνου ἐκ τινος παλμικοῦ κραδασμοῦ τῶν μορίων εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἰσορροπήσεως. Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς κινήσεως, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἐμπερικλείει ἐν ἑαυτῇ μεταβολήν, οὐδεμίαν ἐπίσης συνεπάγεται ἀναγκαιότητα πρὸς μόρφωσιν τῆς αἰτιώδους ἐννοίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ παράστασις αὕτη δύναται γὰ ὑπάρξει καὶ ἐν σχέσει πρὸς τι σημεῖον, ἐν ᾧ τερματίζεται τὸ σύμπαν. Βεβαίως ἡ ἐν λόγῳ παράστασις δύναται γὰ θεωρηθῆ τότε μόνον ὡς πιθανή, ὅταν εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις παραδεχθῆ τις, ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἀπειρος, ὅποτε ἡ ἀρχικὴ μετάβασις τῆς ὁμοιομόρφου καταστάσεως τῆς κινήσεως εἰς τὴν πολύμορφον κατάστασιν αὐτῆς θ' ἀπεδίκετο εἰς τινα ἔξω τοῦ κόσμου ὑπάρχουσαν δύναμιν, τουτέστιν εἰς ἀρχικόν τι θαῦμα τῆς δημιουργίας. Ἡ παράστασις αὕτη φαίνεται ἀμφίβολος εἰς ἡμᾶς, εἶναι δ' ἐν πάσῃ περιπτώσει τελείως ὑπερβατικὴ καὶ φανταστικὴ, καίπερ μὴ οὔσα κατὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀυθαίρετος, καθὼς ἡ παράστασις ὀρίου τινὸς ἐν τῷ Χώρῳ καὶ τῷ Χρόνῳ. Ἡ ὕλη καὶ ἡ φυσικὴ αἰτιότης εἶναι ἐννοιαί, αἵτινες ἀποκτῶσιν ἐν πρώτοις πραγματικὸν περιεχόμενον διὰ τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεῦνης τῶν φυσικῶν φαινομένων. Τὸ ὅτι δὲ ἡ ἔρευνα αὕτη δύναται γὰ σταματήσῃ πρὸ ὀρίων τινῶν οὐ μόνον εὐκόλως δυνάμεθα γὰ νοήσωμεν, ἀλλ' ὀφείλομεν ἐπίσης γὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ νόησις ἡμῶν θὰ ἔχη πάντοτε τὴν ὀσπὴν, ὅπως εὐρίσκητοιαῦτα ὀρια, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ἀνάπαιλα εἰς τὴν παρ' ἡμῶν συντελουμένην ἀδιάλειπτον σύνδεσιν τῶν γεγονότων καὶ ἀφ' ὧν ὀρ-

μώμενοι θὰ δυνηθῶμεν νὰ συνδέωμεν εἰς τι σύνολον τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην καὶ τὴν μέλλουσαν διαδρομὴν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως.

Ἐκ τῆς ῥοπῆς ταύτης προῆλθον καταφανῶς πᾶσαι αἱ εἰς τὰς ἀρχικὰς καὶ τελικὰς καταστάσεις τοῦ σύμπαντος ἀφορῶσαι ὑποθέσεις. Αὗται ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμεναι ἰσοδυναμοῦσι πληρέστατα πρὸς τὰς ὑποθέσεις περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀρχεγόνου τινος ὕλης καὶ τινος πρὸς αὐτὴν συνδεομένης φυσικῆς δυνάμεως. Ὅπως αὗται περιορίζωσιν ἐν ὁρισμένῳ τινὶ σημείῳ τὴν εἰς τὸ ἀπείρως μικρὸν ἀνάλυσιν, οὕτω καὶ ἐκεῖναι συγκρατοῦσι τὴν ἀκάθεκτον πτῆσιν τῆς φαντασίας, πρὸς τὸ ἀπείρως μέγα διὰ τῆς προὑποθέσεως ὁρίων, περὶ τῆς φύσεως τῶν ὁποίων διαμορφοῦμεν ὑποθέσεις τινὰς καὶ ἵτινα προσπαθοῦμεν νὰ συμβιβάσωμεν πρὸς τὴν εἰς τὴν ἐμπειρίαν ἡμῶν δεδομένην πορείαν τῶν φαινομένων.

Συμφώνως πρὸς τὴν εἰρημένην ἀναλογίαν, οὐδαμῶς πρόκειται καὶ ἐν τῇ πεπεριπτώσει ταύτῃ περὶ ἀπολύτων, ἀλλὰ πάντοτε περὶ σχετικῶν ὁρίων. Διὰ τὴν ἀστρονομικὴν καὶ φυσικὴν γνῶσιν τὸ σύμπαν τερματίζεται εἰς τινὰ σημεία. Οὐδέποτε ὅμως θὰ δυνηθῶμεν νὰ θεωρήσωμεν ὡς τελευταῖα τὰ ἅπαξ ἐπιτευχθέντα ὅρια, Καὶ ἂν ἀκόμη ἡ ἀστρονομία ἀπεδείκνυεν, ὅτι τὸ σύστημα, εἰς ὃ ἀνήκοιμεν μετὰ τοῦ ἡμετέρου πλανητικοῦ συστήματος, ἔχει ὅριά τινα, ἅπερ περιβάλλονται πανταχόθεν ὑπὸ ἀδιαχωρήτου κενοῦ διαστήματος, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν οὐ μόνον, ὅτι πέραν τῶν ὁρίων τούτων ὑπάρχουν παρόμοια συστήματα ἀστέρων, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠθέλομεν δυνηθῆναι νὰ γνωρίσωμεν τὰ συστήματα ταῦτα βραδύτερον διὰ τελειωτέρων ὀργάνων. Ἡ πιθανότης αὕτη μεταβάλλεται εἰς ἀξίωμα τῆς νοήσεως ἡμῶν, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς συμπεπληρωμένην τὴν ἐμπειρίαν, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀπείρως μεγάλου, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἀπείρως μικροῦ. Καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ νεφελοειδὴς σφαῖρα τοῦ Καντίου δύναται μεθ' ἱκανῆς πιθανότητος νὰ θεωρηθῆναι ὡς ἀφετηρία τῆς σημερινῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου, θὰ ἐγερθῆναι ἀναμφιβόλως τὸ ζήτημα, τὸ ἀφορὸν εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν παρήχθη ἡ σφαῖρα οὕτη.»

Ὡς λοιπὸν βλέπομεν εἰς τὰ λεγόμενα ταῦτα, ἡ ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ

Καντίου διαμορφουμένη υπόθεσις περὶ τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως τῶν μεταβολῶν, οὐ μόνον τοῦ ἰδικοῦ μας συστήματος, ἀλλὰ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, δὲν εἶναι ἡ ἀρχικὴ κατάστασις ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀφετηρίας τοῦ παντός, ὡς ὄφειλε νὰ εἶναι, ἀλλ' εἶναι μία ἀρχὴ τῶν μεταβολῶν ἐν τῇ προϋποτιθεμένη μονοτόνῳ παλμικῇ κινήσει τῶν μορίων τῆς ὕλης· ἡ δὲ ὕλη θεωρεῖται ὡς ὑφισταμένη ἀπὸ ἀπείρου Χρόνου, τῆς μεταβολῆς ταύτης ἀποδιδομένης εἰς τὸ θαῦμα τῆς ἐξωκοσμίου δυνάμεως. Ἀλλὰ ὁ λόγος ὅστις μᾶς ἐπιβάλλει τὴν ἐπιζήτησιν μιᾶς ἀρχικῆς καταστάσεως ὡς ἀφετηρίας τῶν μεταβολῶν τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου καὶ ὅστις ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται ὡς συντελεσθεῖσαι ἤδη, δὲν δύνανται εἶναι νὰ ἀποτελῶσιν μίαν συγκεκριμένην σειρὰν καὶ συνεπῶς νὰ ἔχωσιν καὶ ἀφετηρίαν, ὁ αὐτός, λέγω, λόγος θὰ ἐπιβάλλῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰς μονοτόνους ἐκείνας παλμικὰς κινήσεις τῶν μορίων τῆς ὕλης· ἀλλὰ οἱ ταῦτα λέγοντες παρακάμπτουσι τοῦτο διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὅτι ἡ ἀπειρος αὕτη τῆς παλμικῆς κινήσεως σειρὰ ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ ἀπείρου Χρόνου· καὶ οὕτω βλέπομεν ὅτι αἱ ὡς πραγματικαὶ θεωρούμεναι παλμικαὶ αὗται κινήσεις, νὰ κανονίζωνται ἐν τῇ γνώσει, ὄχι ὡς αὕτη ἡ συντελεσθεῖσα φύσις των ἐπιβάλλει ἀλλὰ ὡς ἡ νόησις ἡμῶν ἀξιοῖ ὑποκύπτουσα εἰς μίαν ἀδυναμίαν, ἣν δημιουργεῖ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς ἐν αὐτῇ τοῦ φαινομένου τοῦ Χρόνου καὶ καθ' ὃν οὗτος εἶναι παραστατὸς μόνον ὡς ἀτελεύτητος. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Βούντ καὶ τοι ἀποκαλεῖ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἐξωκοσμίου δυνάμεως ὑπερβατικὴν καὶ φανταστικὴν, τὴν θεωρεῖ ὀλιγώτερον ἀπίθανον τῆς παραστάσεως ὀρίου τινος ἐν τῷ Χώρῳ καὶ Χρόνῳ· ὡσεὶ νὰ μὴ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γνώσις ἡμῶν δὲν ἀποτελεῖται πλέον ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ παραστατικοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἐκ τῆς μορφῆς τῶν πραγμάτων ἣτις ἰδεατῶς καθορίζεται κατόπιν τῆς ἀφηρημένης κατεργασίας τῶν παραστάσεων. Ἐν τῇ ἰδεατῇ κατεργασίᾳ ὅμως τῇ συντελουμένη ἐν τῇ φιλοσοφικῇ γνώσει, ὅπου ἐξετάζεται τὸ εἶδος τῆς γνώσεως ἡμῶν ὡς καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς, θὰ τεθῶσιν ὡς δεδομένα διὰ τὴν νοητικὴν προσαρμογὴν αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, ὅποτε καθίσταται προφανῆς ὁ λόγος τοῦ ἀδυνάτου μιᾶς τοιαύτης περὶ τοῦ ὀρίου τοῦ Χώρου καὶ τοῦ Χρόνου

παραστάσεως καὶ διασαφηνίζεται τὸ ζήτημα, καθ' ὃ, τὰ φαινόμενα ταῦτα στεροῦνται αὐτὰ καθ' αὐτὰ ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως. Συνεπῶς οἱ ταῦτα κατανοήσαντες, θὰ θεωρήσωσιν τὴν περὶ ἀρχικῆς καταστάσεως γνώμην τοῦ Καντίου, ὅτι θὰ εἶναι ἐν εἰρμῶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ὅταν ἡ ἀρχικὴ αὕτη κατάστασις ἐκλαμβάνεται ὡς ἀρχὴ καὶ ἀφετηρία τοῦ παντός καὶ οὐχὶ ὡς διάδοχος οἰασθήποτε ἄλλης καταστάσεως· πρὸς τὸ ἀπόλυτον δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης δέον κατὰ τὸν ἰδεατὸν καθορισμὸν τῆς τοῦ κόσμου μορφῆς νὰ προσαρμόζωμεν τὴν ἐκ τῶν ὑστερογενῶν φαινομένων τοῦ Χώρου καὶ Χρόνου τυραννουμένην διανόησιν ἡμῶν καὶ οὐχὶ νὰ ταράσσωμεν τὸ ἀπόλυτον τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐν ὀνόματι τούτων.

Τὸ ἀντιπρατικὸν τῆς ἐννοίας τοῦ συντετελεσμένου ἀπείρου, ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς νὰ θεωρῶμεν τὸν κόσμον ὡς ἔχοντα συγκεκριμένην μορφήν· ἀλλὰ τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κάμνωμεν χρῆσιν τῆς ἐκφράσεως τῆς ἀφορώσης ἐξωκόσμιόν τι, ἐφ' ὅσον ὁ ὅρος τοῦ κόσμου σημαίνει αὐτὴν τὴν πραγματικότητα, ὅποτε ὁ ὅρος τοῦ ἐξωκοσμίου λαμβάνει τὴν σημασίαν τοῦ ὄντος ἐξω τοῦ πραγματικοῦ καὶ ὑπαρκτοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἀδυνάτου καὶ τοῦ τίποτε.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ πρὸς εὔρεσιν ὀρίων τάσις τῆς διανοήσεως ἡμῶν, δὲν εἶναι, ὡς λέγει ὁ Βούντ, ῥοπή πρὸς εὔρεσιν σταθμῶν ἀναπαύλης, καθ' οὓς νὰ συνδέη εἷς τι σύνολον τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην καὶ τὴν μέλλουσαν διαδρομὴν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, ἀλλ' εἶναι φαινόμενον τῆς διαισθητικῆς ἢ ἀμέσου ἡμῶν γνώσεως, δυνάμει τοῦ ὁποίου πληροφορούμεθα περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ὑπαρκτοῦ μόνον τῶν συγκεκριμένων μορφῶν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς διαισθητικῆς αὐτῆς ῥοπῆς διατελοῦμεν ἐκάστοτε ἐν τῇ προσπαθείᾳ τοῦ νὰ ὑπαγάγωμεν εἷς τι σύνολον οἰανδήποτε διαδρομὴν καὶ οὕτω ἀντιθέτως πρὸς ὅτι λέγει ὁ Βούντ, τὸ ἀξίωμα τῆς νοήσεως εἶναι ὅτι τὸ συγκεκριμένον μόνον δύναται νὰ ὑφίσταται, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διαρκῶν αὐτῶν τάσεων τοῦ νὰ καθέξη τὰς ἀρχικάς, συνολικάς καὶ τελικάς ἐν τῇ ἀναλύσει καταστάσεις, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τῶν παρορμητικῶν ἐρωτήσεων περὶ τοῦ τί ἦτο πρότερον; ἢ τί ὑφίσταται πέραν; τῆς ἀναγκαίας ἀρχῆς τῆς κινήσεως καὶ τοῦ πέρατος τοῦ ποσοτικοῦ μεγέθους τοῦ κόσμου.

Δύναται ὅθεν νὰ προτείνωνται ὑποθέσεις πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλων ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι αἱ προτεινόμεναι εὐρίσκονται περισσότερον ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰς ἐμπειρικὰς ἀπαιτήσεις, οὐδέποτε ὅμως διὰ νὰ καταλύσωσι τὸν μοναδικὸν τύπον τῆς συγκεκριμένης μορφῆς. Δικαιοῦται ὅθεν τις νὰ πιστεύῃ, ὅτι ἴσως νὰ ὑφίστανται καὶ ἄλλα ἀστρονομικὰ συστήματα ἀπὸ τὰ ἐνδεικνυόμενα ὑπὸ τῆς ἀστρονομίας, ἀλλὰ συμβαίνει τοῦτο ὄχι διότι τῷ εἶναι ἐπιτεταμμένον νὰ φαντασθῇ ἀδιαχώρητον κενὸν πέραν τῶν γνωστῶν συστημάτων ἐφόσον ὁ Χῶρος στερεῖται ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως οὔτε καὶ διότι εἶναι δυνατόν ποτε τὰ συστήματα ταῦτα νὰ εἶναι ἄπειρα. Δύναται ἐπίσης τις νὰ ἐρωτᾷ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προελεύσεως τῆς νεφελοειδοῦς σφαίρας τοῦ Καντίου ἐφ' ὅσον αὕτη ἀφορᾷ τὴν ἀρχὴν μόνον τοῦ συστήματος ἡμῶν, ὅπερ ἐν τῇ μετὰ τῶν ὑπολοίπων ἐνότητί του μᾶς δίδει τὴν ἐννοίαν τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑποδεικνύεται καὶ προηγουμένη τοῦ ὅλου κόσμου κατάστασις, ἐξ ἧς προῆλθον τὰ συστήματα ταῦτα· ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῆς ἀρχικῆς ταύτης καταστάσεως τοῦ ὅλου κόσμου καὶ τοῦ παντός δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένη τοιούτη ἐρώτησις, ἐφ' ὅσον ἢ ἐν ὀνόματι τοῦ ἀποχρῶντος λόγου συντελουμένη ἐρώτησις αὕτη, δὲν ἀντλεῖ τὴν σημασίαν της ἐξ ἀπολύτου τινος κύρους τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, ἀλλ' ἐκ τῆς μοναδικῆς σημασίας τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦ νὰ ἐκφράζει τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων αἰτίνας ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς των ἀπορρέουσιν· ὅθεν ἐφ' ὅσον ἐνδύκνεται ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν μία ἀπόλυτος ἀρχή, δὲν θὰ καταλυθῇ βέβαια αὕτη, ἐπειδὴ ἢ νόησις εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις εὔρεν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δρῶσαν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν φαινομένων, οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ ἢ περὶ τοῦ προηγουμένου καὶ τῆς αἰτίας μιᾶς καταστάσεως ἕρμονος τῆς νοήσεως ἀξίωσις καὶ εἰς βαθμὸν ἐμποδίζοντα τὴν κατανόησιν τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς περιπτώσεως.

Τὴν τοῦ ὅλου κόσμου μορφήν δὲν δικαιούμεθα νὰ καθορίζωμεν ἐποπτικῶς ὅπως ἐπραξεν ὁ Κάντιος, προκειμένου ὅμως μόνον περὶ τοῦ ἰδικοῦ μας συστήματος, χαρακτηρίσας ταύτην ὡς σφαιροειδῆ· καθόσον ἢ πραγματικότης δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἔχουσα ὅρια καὶ πέρατα ἐν τῇ συνήθει τῶν ὄρων τούτων σημασίᾳ, ἀφοῦ

οὐδὲν ἔκτος αὐτῆς ὑφίσταται ὥστε νὰ ὑφίσταται κἄν καὶ ζήτημα ὁρίων. Πᾶσα λοιπὸν ἐποπτικὴ ἀναπαράστασις τῆς μορφῆς αὐτῆς ἐν τῇ ἐννοίᾳ π. χ. τοῦ σφαιροειδοῦς, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν τοπικοχρονικῶν παρορμησεων, θὰ παρέχῃ εἰς τὴν νόησιν τὴν ἀλλόκοτον ἐννοιαν τοῦ ὅτι π. χ. δύναται ἀντικειμένον τι νὰ ῥιφθῇ ἔξω τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἢ ὅτι εὐθεῖά τις δύναται νὰ προεκταθῇ αὐτοῦ.

Ἡ γνῶσις ὅθεν τῆς τοῦ κόσμου μορφῆς θὰ συντελεῖται μακρὰν τῆς ἐποπτείας ἡμῶν, ἐν τῷ ἰδεατῷ καθορισμῷ τοῦ κολοσιαίου ἐνεργεισμοῦ τῆς πραγματικότητος, ὅστις διεπόμενος ὑπὸ ἀκαταλύτου ἐνότητος, ἐπιβάλλει τὴν ἀποψιν τὴν θεωροῦσαν κάθε πραγματικὴν κίνησιν, ὡς συντελουμένην ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ δυνατοῦ, οὗς αὐτὴ ἢ φύσις τῶν πραγμάτων ὑπαγορεύει ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ ἐν λόγῳ ἰδεατοῦ καθορισμοῦ· οὕτως ὥστε πᾶσα ἀξίωσις προερχομένη ἐκ τῶν ἀδυναμιῶν μόνον τῆς νοήσεως ἡμῶν, νὰ εἶναι μία ἐπίκλησις εἰς τὸ τίποτε καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐνότητος τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ὁ Βοῦντ θεωρεῖ ταύτην, ὡς ὑφισταμένην, μόνον εἰς πάντα τὰ μέρη εἶναι δυνατόν νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἓνα διὰ τοῦ συνόλου πραγματοποιημένον σκοπὸν· οὕτως ὥστε ἢ ἔξ ὑποκειμένου αὕτη ἰδέα τῆς ἐνότητος διὰ νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ὅτι ἀφορᾷ τὸ πραγματικόν, δέον νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν φαινομένων. Ἀλλὰ ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ θέματος ἀντὶ νὰ προσαρμοσθῇ οὗτος πρὸς αὐτὰ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας καὶ τὰ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς κοσμικῆς ἐνιαίας ἐξελίξεως συντελούμενα ἀποτελέσματα, ἅτινα καὶ ὡς σκόπιμοι ἐνεργεῖαι ἀποτυποῦνται εἰς τὸ ὑποκείμενον, μελετᾷ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐνότητος τῆς πραγματικότητος ἐπὶ τῇ βάσει ἐννοιῶν αὐθαιρέτως ὅλως παρεισαγομένων ὑπὸ τῆς νοήσεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Οὕτω λοιπὸν ὁ Βοῦντ μεταξὺ ἄλλων πολλῶν λέγει καὶ τὰ ἑξῆς. «Βεβαίως τὰ γεγονότα ἀπερᾶναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ μορφώσωμεν ἰδέαν τινα τῆς ἐνότητος τοῦ σκοποῦ, δίδονται ἡμῖν ἀντικειμενικῶς ἐνταῦθα καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἢ ἰδέα αὕτη στηρίζεται ἀναμφιβόλως ἐπὶ θετικῆς βάσεως. Ἀλλ' ἐκ τούτων ὅμως δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ἢ βᾶσις αὕτη εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν πραγματικὴ ἐνότης καὶ οὐχὶ μία ἀπὸ ἀντικειμενικῆς ἀπόψεως ἄσκοπος σύνδεσις μεμονωμένων γεγονότων, δυναμένων νὰ ὑποτα-

χθῶσιν τὸ πρῶτον εἷς τινα ὑποκειμενικῶς μορφωθεῖσαν καὶ αὐ-
 θαιρέτως εἰς ταῦτα ἔξωθεν προσαχθεῖσαν ἰδέαν τοῦ σκοποῦ.
 Ἐκείνη καὶ ἂν οἱ πλανῆται ἀποτελῶσι, συνεπεία τῶν σχέσεων αὐ-
 τῶν πρὸς τὸν ἥλιον καὶ ἔνεκα τῶν διὰ τοῦ γενικοῦ κύρους μηχανι-
 κῶν νόμων, καθοριζομένην ἁρμονικὴν σχέσιν τῶν κινήσεων αὐτῶν,
 ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν τοῦ στερεώματος, ἐν ἀμεταβλήτως
 ἑνιαῖον σύστημα, εἰς ὃ ἀποδίδομεν κοινὴν ἀρχὴν καὶ κοινὸν τέλος,
 αἱ μᾶζαι τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος ἀνεξαρτήτως τῆς λογι-
 κῆς ἡμῶν ταύτης συνδέσεως, μένουσιν αὐταὶ καθ' αὐτὰς τόσον ξέ-
 ναι πρὸς ἀλλήλας, ὅσον τὰ πιθανῶς εἰς ἄλλους ἀστέρας ἐνυπάρχοντα
 λογικὰ ὄντα πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Ἐφ' ὅσον ἐλλείπει ἡ πνευματικὴ
 ἀλληλεπίδρασις, ἣτις ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ καὶ ἐπὶ τινος ἀτε-
 λεστέρως προκαρκτικῆς βαθμίδος ἐν τῷ ζωικῷ βασιλείῳ συνδέει τὰ
 φαινόμενικῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα ἄτομα, εἰς μίαν ἐπὶ τῇ βά-
 σει κοινῶν ἐλατηρίων δρῶσαν ἐνότητα, καὶ ἂν ἔτι αἱ μορφωθεῖσαι
 ἔννοιαι τῆς ἐνότητος βοηθῶσι τὸν λογικὸν ἡμῶν συνειρμὸν, τὰ πραγ-
 ματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀποτελοῦσιν ἀντικειμενικῶς θετικὴν ἐνό-
 τητα, τόσον ἀσήμαντον, ὡς ἐὰν μηδεμίαν ἀφορμὴν ὑπῆρχεν ἐν γένει
 πρὸς λογικὴν αὐτῶν σύνδεσιν.»

Ἐκείνη εἰς τὰ λεγόμενα ταῦτα τοῦ Βούντ διακρίνεται ἡ πλήρης σύγ-
 χυσις, ἣτις κρατεῖ ἐν αὐτῷ, ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἐνότητος, ὅπερ χα-
 ρακτηρίζει τὴν δρῶσιν τῶν διαφόρων ἐγιαίων συνδυασμῶν, τῶν ἐκ
 διαφόρων φαινομένων ἐνεργείας ἀποτελουμένων· οὕτω ὅταν ὁ Βούντ
 λέγει, ὅτι ὅπως εἶναι δυνατόν νὰ ὑφίστανται εἰς ἄλλα οὐράνια σώ-
 ματα ἀνθρώπινα ὄντα, μεθ' ὧν εἰς οὐδεμίαν εὐρισκόμεθα ἐπικοινων-
 νίαν καὶ συνεπῶς δι' ἡμᾶς εἶναι ὡς νὰ μὴ ὑφίστανται, οὕτω εἶναι
 δυνατόν τὰ διάφορα τῶν πλανητῶν σώματα νὰ εἶναι ὅλως πρὸς ἀλ-
 ληλα ἀσχετα παρ' ὅλον ὅτι ταῦτα λόγῳ τῶν σχέσεων των πρὸς τὸν
 ἥλιον ἀποτελοῦσιν ἐν ἑνιαῖον σύστημα κοινῆς ἀρχῆς καὶ τέλους· ὅταν
 λοιπὸν λέγει ταῦτα δὲν παρατηρεῖ ὅτι τὸ παράδειγμα τῆς μὴ ἐπικoi-
 νωνίας τῶν ἀνθρώπων τῶν διαφόρων πλανητῶν οὐδεμίαν δύναται
 νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐνότητος τῶν δυνα-
 μικῶν φαινομένων τοῦ κόσμου· καθόσον ἕκαστον εἶδος σχέσεων
 ἐδραιοῦται ἐπὶ ἰδίας μορφῆς φαινομένων ἐνεργείας, οὕτως ὥστε νὰ

μὴ δικαιούμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὰ ὅλως ἄσχετα. Ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων μέχρι καὶ πρὸ ὀλίγων αἰῶνων δὲν ὑφίστατο καὶ μετὰ τὸ τῶν κατοικούντων τὰς διαφόρους ἡπείρους τῆς Γῆς· δυνατόν ὄθεν, ἐπειδὴ ἡ ἐνέργειά αὕτη τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς πλανήτας, εἶναι εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐρεύνης, νὰ συντελεσθῇ ἢ καὶ νὰ μὴ συντελεσθῇ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ' οἰαδήποτε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔκβασις δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν τοῦ κόσμου ἐνότητα, ἐκδηλουμένην ἐν ἑκάστῳ θέματι ὡς αὕτη ἡ τάξις τῶν φαινομένων ἐξ ὧν τὸ θέμα ταῦτο ἀπαρτίζεται θὰ ὑπαγορεύῃ.

Ἡ ἐννοια τῆς μιάζης κατελύθη ἀφ' ὅτῳ ἀντελήφθημεν ὅτι πιπεύοντες εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ὑπαρξίν αὐτῆς, δὲν διαπράττομεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἐκλαμβάνωμεν ὡς πραγματικότητα τὴν ἔμμονον παραμόρφωσιν τῶν δυναμικῶν γεγονότων ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, εἰς τὰ στερεὰ τὰ πληροῦντα τὸν Χῶρον. Ἀποκαθίσταται λοιπὸν οὕτω ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἀντιλήψει τῆς πρεπούσης μορφῆς εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὡς μονάδος καὶ μέτρου αὐτῆς, οὐχὶ τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου ἐνεργείας καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκδόσεις· βοηθούμενοι δὲ ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὁ Χῶρος στερεῖται ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως, ἀντιλαμβανόμεθα τῆς οὕτω ἐπιβαλλομένης ἐνότητος εἰς τὴν οὐχὶ ἐκ μιάζης, ἀλλ' ἐκ φαινομένων ἐνεργείας δυναμικῶν, ἀποτελουμένην πραγματικότητα, ὡς ἐνότητος δραστηκῆς εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς· οὕτως ὥστε ἡ ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ βεβαιουμένη δραστηκὴ ἐνότης τῶν σωμάτων τῶν πλανητῶν καὶ κατὰ τρόπον ἐπιβάλλοντα τὴν παραδοχὴν αὐτῶν, ὡς ἀποτελούντων ἐν ἐνιαῖον σύστημα κοινῆς ἀρχῆς καὶ κοινοῦ τέρατος, ἢ ἀποτελῆ περίλαμπρον παράδειγμα τῆς κατὰ τὴν θεωρίαν καθοριζομένης ἐκείνης ἐνότητος· τὸσον δὲ ἡ δραστηκὴ ἐνότης τῶν πλανητῶν τῶν ἀποτελούντων ἐν σύστημα ὅσον καὶ τῶν διαφόρων τούτων συστημάτων, ἅτινα ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦσι τὸν κόσμον, ἢ ἀρμονικὴ δραστηκὴ συμβίωσις μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐνότητος ταύτης ὡς πραγματικοῦ γεγονότος.

Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν κατορθοῦσι νὰ θεωρήσωσιν ὡς ἀρκετὴν ἐν τῇ ἀντιλήψει αὐτῶν, διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, τὴν αὐτενέργειαν τοῦ ἐνιαίως ὅλως δρῶντος κολοσσιαίου τῆς πραγματικότητος ἐνεργητισμοῦ, τῆς ἐνότητος τούτου ἐκδηλου-

μένης ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ οὐχὶ ὡς ἐνὸς ὄντος, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπόψει τῇ χαρακτηριζομένη ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μερῶν αὐτοῦ πρὸς ἄλληλα καὶ παρεμβάλλουσιν ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐννοίαν τῆς σκοπίμως δρώσης νοήσεως, ὡς θαυματουργοῦ ῥυθμιστεῦ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἄλλα οἱ οὕτω σκεπτόμενοι δὲν προσῆξαν εἰς τὸ ὅτι καὶ ἡ διανόησις αὕτη, ἧς τὴν παρέμβασιν θεωροῦσιν ἀναγκαίαν διὰ τὴν κατανόησιν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἐδράζεται καὶ αὕτη ἐπὶ τῆς ἀσυνειδήτου αὐτενεργείας· οὗτοι ἀντιθέτως παρεμόρφωσαν τὰ πράγματα ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνονται τῆς νοήσεως ὡς αὐτουσίου τινὸς ἐλευθέρας ἐνεργείας καὶ τοιουτοτρόπως δὲν δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι τὴν ἐνστικτον τῶν ζῴων ἐνέργειαν, καθ' ἣν ταῦτα δρῶσι σκοπιμώτατα, καίτοι εὐρηγνται ἐν ἀγνοίᾳ ἐπιδιωκομένου τινος σκοποῦ. Λησμονοῦσι δὲ οἱ τοῦτο πρεσβεύοντες, ὅτι αἱ φυσιολογικαὶ τοῦ ἐγκεφάλου διαταραχαὶ ἐπιφέρουσι τὸ ἀπαίσιον δράμα τοῦ ἐξευτελισμοῦ καὶ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ. εἶναι ὅθεν προφανῶς γελοῖον τὸ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δημιουργίαν, ὡς ἔργον τῆς ἀσυνειδήτου αὐτενεργείας καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπέμβασιν τῆς νοήσεως, ἔφ' ὅσον αὕτη αὕτη ἡ νόησις, ἧς τὴν ἐπέμβασιν ἐπικαλούμεθα, ἐδράζεται ἐπ' αὐτῆς. Προσβλέποντες τουτέστιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ περίφημα τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ἔργα διαλογίζονται, ὅτι οὐδέποτε ἡ ἀσυνειδήτος φύσις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συντελέσῃ αὐτά· ἀλλ' οἱ οὕτω σκεπτόμενοι δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡμεῖς αὐτοί, ἡ ἡμετέρα συνείδησις εἶναι μία ἔκφρασις τῆς ἀσυνειδήτου αὐτενεργοῦ δράσεως τῆς φύσεως, οὕτως ὥστε ἡ ἐνσυνειδήτος ἀνθρωπίνη δράσις νὰ μὴ εἶναι ἄλλο, εἰμὴ μία συνέχισις τῆς ἐξελισσομένης φυσικῆς δημιουργίας, ἀφ' ἧς ὅλως ἀυθαιρέτως τὴν ἀπέσπασαν οἱ εἰς τοιαύτας συγκριτικὰς ἐνεργείας προβαίνοντες.

Ἡ σκοπίμος ὅθεν ἐνέργεια ἐξ ὀλοκλήρου στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀσυνειδήτου αὐτενεργείας, οὐδέποτε ὁμως τὸ ἀντίθετον εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ· οὕτως ὥστε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου θὰ νοῆται ὡς ἀπορρέουσα ἀπὸ μίαν ἐνιαίαν τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ἣτις, ὡς διεπομένη ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῆς, θὰ νοῆται ἐν ταῦτῳ ὡς ἐνέχουσα καὶ τὴν δραστηκὴν αὐτενέργειαν τῆς παραγωγῆς συνδυασμῶν φαινομένων, ἅτινα οὐ μόνον

θὰ γεννῶσιν ἡμῖν τὴν ἔννοιαν τῆς σκοπίμου δράσεως, λόγω τῆς ἐνό-
τητος ἧτις διέπει αὐτούς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν νοητικὴν ἐνέργειαν,
ἐν ἣ γεννᾶται τὸ πρῶτον ἢ συνείδησις τοῦ σκοποῦ, θὰ δημιουργῶσιν.

Ἄλλη λοιπὸν εἶναι ἡ ἑκφάνσις τῆς ἐνότητος, ἣν δέον νὰ ἀναζη-
τῶμεν εἰς τὰ καθαρῶς δυναμικὰ φαινόμενα, ἅτινα ἀπαρτίζουν τὰ
διάφορα οὐράνια σώματα καὶ ἄλλη εἶναι ἡ χαρακτηρίζουσα τὰ ψυχικὰ
ἡμῶν φαινόμενα, κατὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἔννοιαν ἐν τῇ συνολικῇ
βουλήσει, ἧτις ἀναπτύσσεται εἰς τὸ ἄτομον ἐν τῇ μετὰ τῶν ἄλλων
ἐπικοινωνίᾳ, οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ συγγέωνται αἱ ὅλως διά-
φοροι αὐταὶ τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἐκδόσεις, ὅπως συμβαίνει
εἰς τὸν Βούντ.

Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, καθ' ἣν ἐξελάμβανον τὸ προερχό-
μενον ἐκ τῆς διεργασίας τῶν ἐν τῇ ἐποπτείᾳ προϊόντων τῆς λειτουρ-
γίας τῆς νοήσεως ἡμῶν, ὅπως εἶναι τὰ ἐν Χώρῳ στερεὰ σώματα, ὡς
αὐτὴν ταύτην τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου
τούτέστι τὴν ὕλην, ἐθεώρουν ὅτι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, ὧν εἶχον
ἀπ' εὐθείας συνείδησιν ὡς μὴ ὕλικῶν ὄντων, προέρχονται ἐξ αὐλοῦ
οὐσίας ἣν ἀπεκάλουν ψυχὴν καὶ τὴν ὁποῖαν ἐθεώρουν, ὡς ἀπολύτως
ἀπλῆν, ἵνα ἀνταποκριθῇ αὕτη καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τῆς ἡμετέρας συ-
νειδήσεως. Ἀλλὰ καὶ ὅταν κατεννοήθη τὸ φανταστικὸν τῆς αὐλοῦ
αὐτῆς ἀπλῆς ὑποστάσεως, διὰ μέσου τῆς ἀντιλήψεως, τοῦ ὅτι ἡ ψυ-
χικὴ ἐνέργεια εἶναι σύνθετος λειτουργία μήπω διὰ τῆς ἀπλότητος
ταύτης ἐξυπηρετουμένη, ἐξηφανίσθη μὲν ὁ παράγων οὗτος τῆς ἀπλῆς
αὐλοῦ ψυχῆς, παρέμεινεν ὅμως ἡ σκοτεινὴ ἐκείνη ἑκφρασις τοῦ ψυ-
χοφυσικοῦ παραλληλισμοῦ πρὸς ἑκφρασιν τῆς ἐμπειρικῆς ἀναμφισβη-
τήτου ἀληθείας, καθ' ἣν εἰς τοὺς σωματικοὺς λεγομένους ἐρεθισμοὺς
ἀντεπεκρίνοντο ψυχικὰ φαινόμενα, ὅπως καὶ ἀντιθέτως, ὅτι εἰς τὰς
ψυχικὰς μεταβολὰς ἀντεπεκρίνοντο καὶ σωματικαὶ τοιαῦται. Εἶναι δὲ
σκοτεινὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ ψυχοφυσικοῦ παραλληλισμοῦ, καθόσον ἡ
ἀνταπόκρισις αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν χροιάν αἰτιώδους δε-
σμοῦ, εἰς ὃν φύσει ἔτεινεν, ἐφ' ὅσον παρέμεινεν ἡ ἔννοια τῆς ὕλης,
ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὴν ὑπόστασιν τοῦ κόσμου· οὕτως ὥστε νὰ
μὴ δύναται νὰ νοηθῇ αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ παραγόντων οὕτω
διαφερόντων ἀλλήλων. Ἦδη ὅμως, ὅτε ἀπεκατέστη ἡ ἐνότης ἐν τῇ

ἀντιλήψει τοῦ κόσμου, διὰ τῆς ἀποβολῆς τῆς ἐννοίας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἐνεργείας, ὡς κυριάρχου μορφῆς, δι' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πραγματικοῦ, ἐξαφρανίζεται ἡ ἐννοια τοῦ παραλληλισμοῦ, ὑποχωροῦσα πρὸ τῆς αἰτιώδους σχέσεως τῆς διατυπωμένης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μεταμορφώσεως ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους τῶν διαφόρων φαινομένων τῆς ἐνεργείας πρὸς ἄλληλα.

Ἀντιλαμβανόμενοι ὅθεν καὶ τῶν ψυχικῶν φαινομένων ἐν αὐτῇ τῇ αἰτιώδει σειρᾷ τῆς παραγωγῆς ἐκ μεταμορφώσεως ὅλων τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου, θὰ παραδεχθῶμεν ἀπαραιτήτως τὴν ὑπαρξίν ἀπωτάτου μῆπω ἀναλυομένου βασικοῦ φαινομένου, ἐκ τῆς ποικίλης ἀναλογίας ἐν τῇ χρήσει τοῦ ὁποίου διαμορφοῦνται οἱ διάφοροι συνδυασμοί, ὧν πάλιν ἡ συνδεδιασμένη ἐνέργεια θὰ μᾶς δίδῃ τὴν ἐννοίαν τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων τύπων τῶν φαινομένων. Οὕτω λοιπὸν τόσον τὰ δυναμικὰ φαινόμενα, ἅτινα ὡς ἡ ὕλη ἐξελαμβάνοντο ὅσον καὶ σύμπασα ἡ ἐκ τῆς συνδεδιασμένης ἐνεργείας τούτων παραγομένη σειρά τῶν διαφόρων φαινομένων, θὰ προέρχονται ἐκ τῆς ποικίλης χρήσεως ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ μῆπω περαιτέρω ἀναλυομένου δυναμικοῦ φαινομένου, ὅπερ, ὡς θὰ ἔλεγον ἐν τῇ Χημείᾳ, εἶναι τὸ ἀληθὲς στοιχεῖον τῆς ὕλης.

Λαμβάνοντες δὲ ὡς παράδειγμα τῆς πολλαπλῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς φύσεως, τῆς ἐκδηλουμένης οὕτω λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν φαινομένων πρὸς ἃ δυνάμεθα νὰ προσβλέπωμεν, ἡμᾶς αὐτούς, βλέπομεν τὴν ἐκδήλωσιν τόσον τὴν πληθώραν φαινομένων ἐνεργείας περιλαμβάνουσαν ὀργανικὴν ἐνότητα, ὅσον καὶ τὴν ψυχικὴν τοιαύτην· χωρὶς νὰ μᾶς ὑπεκφεύγῃ καὶ ἡ ἐνότης ἐκείνη ἣν ἔχομεν πρὸς τὴν καθόλου φύσιν, ἐξ ἧς ἐξεπορεύθημεν, ζῶμεν διατηρούμενοι ἀναλώμασιν αὐτῆς καὶ εἰς ἣν θὰ ἐπανέλθωμεν, ὅταν ὠρισμένοι ὅροι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὑπαρξίν μας ὡς συνδεδυασμένης ἐνεργείας θὰ παύσωσιν ὑφιστάμενοι.

II

Ἡ διάκρισις, ἣτις γίνεται ἐν τῇ γνώσει διὰ μέσου τῶν ὅρων τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς γνώσεως, δὲν στηρίζεται οὔτε